Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr 41 (95) Чацьверг, 10-га Сьнежня 1925 г. м. Вільня Год II.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць адзін раз у тыдзень Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 80 гр.
" " " 3 " 2 зл. 40 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Wilno; ul. Niemiecka 1 „Hotel Sokołowskiego" pokój Nr 23. Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11 — 1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак на 1 стр. —20 гр.
за радок нонпарэля у тэксьце—25 гр.
на апош. стр.—15 гр.

„ВЯЛІКІЯ" і „МАЛЕНЬКІЯ".

Сёньня мы друкуем успаміны аб слаўным, хаця і сумным, здарэньні нядаўнай мінуўшчыны—аб Слуцкім паўстаньні. Успаміны гэтыя мы зьмяшчаем у зьвязку з адбыўшымся ў „Вярхоўным Судзе Рэспублікі" працэсам камандзіра „1-га Слуцкага палка стрэльцоў" першай Беларускай Брыгады, падпалкоўніка Гаўрыловіча, якога бальшавіцкі суд прыгаварыў на 5 гадоў турмы „са строгай ізоляцыяй".

Мы добра ведаем, што значыць гэткая кара ў адносінах да рожных патэнтаваных пралетарыяў і комуністаў, засуджаных за звычайныя зладзействы; добра таксама ведаем, што значыць гэткая кара і ў адносінах да „каэраў" (контр-рэволюцыянэраў)... Але, гэткая мягкая кара (толькі 5 гадоў, а не безадкладны расстрэл!) ў адносінах да паўстанца злоўленага з аружжам у руках, нас вельмі зьдзівіла-б... калі-б мы не знаці аж за надта добра бальшавікоў!

Ня можа быць ніякага сумліву, што бальшавікі гэтак мягка засудзілі Гаўрыловіча толькі дзеля таго, каб не перапалохаць рэшты афіцэраў Брыгады, з якіх да гэтагачасу *ніхто* яшчэ не „зьмяніў вехаў" і не вярся на Бацькаўшчыну, пад уладу бальшавікоў.

І вось у зьвязку з гэтым працэсам мы хацелі-б зрабіць некалькі запытаньняў тым, хто нясе маральную адказнасьць як за самае Слуцкае паўстаньне, так галоўным чынам за няўдачу яго· Мы хацелі-б зрабіць гэтыя запытаньня тым, што маюць сьмеласьць вялічаць сябе „барацьбітамі" за Бацькаўшчыну; тым, што ўпарта цьвердзяць, што толькі адны яны маюць права „ратаваць" Бацькаўшчыну; усім тым, што налепляюць самі сабе патэнтаваныя этыкеткі „беларускасьці", якія перад усім павінны былі-б быць цьвёрдымі і моцнымі ў сваіх пераконаньнях і якія ў адпаведны мамэнт аказваюцца гнуснымі і трусьлівымі эгоістамі, прадаючымі сваё нацыянальнае сумленьне і гонар за эканамічны дабрабыт.

Гэтую адказнасьць за Слуцкае паўстаньне нясуць, нядаўна капітуляваўшыя перад бальшавікамі, сябры „ураду" Ластоўскага. „Міністры" ураду Ластоўскага ў свой час шырока эксплёатавалі гэтае паўстаньне ў сваіх асабістых мэтах: яны выкарысталі яго для падняцьця свайго аўторытэту на міжнародным форуме.

Гэткую ж адказнасьць нясе і Віленскі „Бел-Ком", сябрамі якога зьяўляюцца здрайцы-зьменавехаўцы Пракулевіч, Жаўрыд і інш. Моральная вартасьць і нацыянальная ідэёвасьць гэтых „патэнтаваных" беларускіх „дзеячоў" гэткая, што ў мінуту цяжкага... матэрыяльнага палажэньня (як гэта была з Урадам Ластоўскага, якому Літва адмовіла ў грашавой дапамозе!) як дым разлетаецца і ўся іх ідэёвасьць. Усе гэтыя паны „зьменавехаўцы" бязумоўна займуць у бальшавікоў „пачэсныя" становішчы (хаця можа і ня зусім адпаведаючыя іхнім апэтытам, бо нават і бальшавікі не шануюць здрайцаў і перабежчыкаў), як і іншыя сябры Віленскага „Белкома", гэтак-жа сама ў сваім часе „прымазаўшыяся" да Слуцкага паўстаньня, а потым надта лёгка „зьмен авехнуўшыйся", як Жаўрыд, Карабач, і інш.

Дык вось, з аднаго боку мы бачым цэлую плеяду „дзеячоў" з патэнтаванымі імёнамі, з шматгадавым стажам „беларускасьці" маючых запэўненыя добрыя пасады ў бальшавікоў, з другога боку—маленечкі беларус, камандзір 1 Слуцкага палка вольнага беларускага войска, які за любоў да Бацькаўшчыны знаходзіцца ў „строгай ізоляцыі" бальшавіцкага засьценка...

І вось мы пытаемся, як гэтыя паны Пракулевічы, Жаўрыды і іншыя „барацьбіты" будуць тлумачыцца перад тымі бацькамі і маткамі, сыны якіх загінулі ў часе паўстаньня сьмерцьцю слаўных ад куляў тых катаў нашай Бацькаўшчыны, на службу да якіх ідуць цяпер яны — „правадыры", пасылаўшыя на сьмерць беларускіх паўстанцаў? Якое апраўданьне яны, карыстаючыяся цяпер з ласкі бальшавікоў, знойдуць перад гэтымі асірацелымі бацькамі? Якое апраўданьне яны знойдуць перад усім ларускім народам і гісторыяй? Ня гледзячы на тое, што ў свой час мы моцна і праконана змагаліся з Ластоўскім, цяпер мы шчыра прызнаём, што з усей гэтай „высокакваліфікаванай" прадажнай грамадзянскай накіпі, толькі адзін Ластоўскі аказаўся высокачэсным і праўдзіва—ідэёвым дзеячом. Ен прайграў сваю стаўку, але ён не прадаў сваіх пераконаньняў бальшавікам за сачывічную пахлёбку. Будучыну беларускага народа выкуюць толькі чыстыя рукі.

Не авантурыстычныя палітычныя экспэрымэнты, не рожныя „рэволюцыі", не надзеі на Лігу Народаў і рожныя „міжнародныя конгрэсы" і не ганебнае зьменавехаўства „правадыроў" прывядуць да вызваленьня беларускі народ.

А толькі ўпартая і цяжкая культурна адраджэнская праца, якую снуюць усюды на Беларусі яе культурныя працаўнікі, і безгранічная ахвярнасьць гэткіх маленечкіх беларусаў як Гаўрыловіч прывядзе яго да лепшай будучыны.

† Сьмерць Рэймонта

5. XII. 1925.

У суботу 5 сьнежня памёр вядомы польскі пісьменнік Уладыслаў Рэймонт, які адзначыўся сваімі творамі з сялянскага жыцьця. Найбольш выдатным з яго твораў зьяўляецца раман „Сялы". У асобе У. Рэймонта Польская літэратура панясла вялікую утрату

Судзяць Слуцкіх паўстанцаў.

Бальшавіцкая газэта „Звезда", у № 243, у артыкуле пад загалоўкам „Выздная сэсія „Вярхоўнага Суда Рэспублікі" піша:

„На прошлым тыдні выяздная сэсія Вярхоўнага Суда Рэспублікі разглядала справу двух белагвардзейцаў—Гаўрыловіча і Сяргеенка. Справа гэтая прадстаўляецца гэтак: Пачынаючы ад 1918 г., абвінавачаны Гаўрыловіч вёў актыўную барацьбу проці савецкае улады. Уступіўшы дабравольцам у армію Краснова, ён за вайсковыя „подвігі" (кавычкі „Звезды") атрымаў чын падпалкоўніка. У 1920 годзе, калі белая армія была разьбіта, Гаўрыловіч, у ліку іншых трапіў да нас у палон. Праз нейкі час ён паступае ў чырвоную армію (быў мабілізаваны! Рэд) і пасылаецца на заходні (польскі) фронт. У часе адступленьня чырвонай арміі, Гаўрыловіч застаўся ў вёсцы Дзюдзева і, пасьля заняцьця гэтай мейсцовасьці палякамі, прыняў актыўнае вучасьце ў арганізацыі беларускай брыгады, якая змагалася проці С.С.Р.Р. у інтарэсах Польшчы. Брыгада гэтая рабіла налёты на тэрыторыю Беларусі, расстрэлівала комуністаў і займалася грабежствамі. Калі бандыцкая брыгада была зьліквідавана, Гаўрыловіч паехаў у Варшаву, дзе пазнаёміўся з Булак-Балаховічам і Савінкавым. Даведаўшыся аб прошласьці падсудзімага і яго „арганізатарскай" здольнасьці, тыя запрапанавалі яму сфармаваць бандыцкі атрад у районе Клецка для налётаў. Гаўрыловіч прапазыцыю з прыемнасьцю прыняў. Атрымаўшы некалькі разоў значныя грашовыя сумы на ўтрыманьне бандыцкага атрада, Гаўрыловіч у 1923 годзе нелегальна перайшоў граніцу і прыбыў у Савецкую Беларусь. Аднак жа праявіць сябе ён не пасьпеў, бо быў затрыманы нашымі пагранічнікамі. Пасьля разгляду ўсіх матэрыялаў, выздная сэсія прыгаварыла Гаўрыловіча да пазбаўленьня свабоды на 5 гадоў са „строгай ізоляцыяй".

У той час, калі „там", на нашай Бацькаўшчыне, бальшавікі засудзілі камандзіра „Слуцкага палка стрэльцоў" першай нацыянальнай Слуцкай Брыгады, мы „тут" ня можам не падняць свайго голасу, каб аддаць чэсьць гінучаму аднабрыгадніку.

Гэты мамэнт мы лічым адпаведным, каб успомніць самае „Слуцкае паўстаньне", яго ідэолёгічныя падставы і прычыны яго няўдачы.

Слуцкае паўстаньне пачалося ў восені 1920 года. Гэта быў гістарычны мамэнт, калі беларускі народ у першы раз прачхнуўся і масай актыўна выступіў на барацьбу за вызваленьне сваей Бацькаўшчыны. Усе спробы здабываньня незалежнасьці дыплёматычнымі спосабамі, якія рабіла Рада Рэспублікі, паказалі, што без аружнай барацьбы, без нацыянальнай арміі, здабыць незалежнасьць немагчыма. І вось у мамэнт, калі на падставе Рыжскага міру, польскія войскі павінны былі аслабаніць тэрыторыю Случчыны, народ пастанавіў сам бараніць сябе, каб не дапусьціць новай бальшавіцкай навалы і паўстаў...

На чале паўстаўшага народу стала яго лепшая частка — яго інтэлігэнцыя, якая ў цяжкую для народа хвілю не страціла з ім жывой лучнасьці. На першы ж кліч зьявілася вясковая інтэлігэнцыя, якую сусьветная вайна парабіла афіцэрамі. У той час у Слуцку істнаваў „Слуцкі Беларускі Нацыянальны Камітэт", які кіравалі беларускія эсэры, з Жаўрыдам і Пракулевічам на чале. Гэты Бел. Ком. ад самага пачатку рабіў усё ад яго залежнае, каб перашкодзіць стыхійнаму паўстаньню, бо яно пярэчыла ўсей эсэраўскай ідэолёгіі, якая не дапускае аружнай барацьбы з „соцыялістамі-бальшавікамі". З прычыны гэтага ў адносінах да паўстаньня Бел.-Ком. заняў нэгатыўную пазыцыю. Аднак гэта не спыніла стыхійнага руху. Быў склікаш вялікі сход для перавыбараў Слуцкага Бел-Комт. Сход выдзяліў вайсковую групу, на чале з павятовым доктарам А. Паўлюкевічам, выбраным старшынёю новага Бел-Кома. Новы Камітэт прыступіў да арганізацыйнай працы. Па ўсіх кутках Случчыны былі разасланы афіцэры з паўнамоцтвамі районных начальнікаў для арганізацыі беларускай міліцыі. Добра разумеючы, што бяз вонкавай дапамогі вясьці барацьбу з бальшавікамі будзе немагчыма, Камітэт зьвярнуўся з просьбай аб дапамозе да таго народу, які толькі нядаўна сам здабыў сабе вольнасьць; да народу таксама змагаўшагася з бальшавікамі, якія хацелі пазбавіць яго гэтай вольнасьці; да народу, які, вуснамі свайго нацыянальнага Правадыра, загаварыў з беларус-

кім народам, як з роўным. I трэба прызнаць, што ў пачатку адносіны польскага войска да паўстанцаў былі надта добрыя. Першыя карабіны, якія мы атрымалі, былі дадзены нам штабам польскай дывізіі.

На мейсцох пачалася інтэнсыўная праца. Районныя начальнікі не пасьпевалі запісываць ахвотнікаў, жадаўшых паступіць у нацыянальнае войска. Адначасова пры районных начальніках былі саргнізаваны валасныя беларускія камітэты, якія прынялі на сябе адміністрацыйна-гаспадарчыя функцыі. Дзеля таго, каб пашырыць арганізацыю паўстаньня і мець запэўненьне падтрыманьня ўсяго народу, Камітэт склікаў зьезд, які аднагалосна пастанавіў падтрымаць паўстаньне. Гэты зьезд, замест Камітэту, выбраў Раду Случчыны.

I вось тутака і выявілася двайная роля эсэраў. Будучы „прынцыповымі праціўнікамі аружнай барацьбы з бальшавікамі“, яны пастанавілі выкарыстаць паўстаньне для сваіх палітычных мэтаў і дзеля гэтага правакацыйна зьмянілі сваю папярэднюю тактыку і прымазаліся да паўстаньня. Мала сьвядомая ў палітычнай гульне вайсковая група чыстасэрдэчна і з прыемнасьцю пайшла на згоду і аб'еднаньне з іудамі, і Рада была арганізавана па прынцыпу коаліцыі. Эсэры спрытна выкарысталі „згоду“ і, апроч яўных сваіх сябраў, падсунулі ў Раду пад відам беспартыйных антыбальшавікоў, яшчэ і скрытых эсэраў, дзякуючы чаму эсэры атрымалі ў Радзе большасьць. Гэтая перамога эсэраў, была няшчасьцем для ўсяго Слуцкага паўстаньня. Перамога гэтая стала зусім яснай, калі старшынёю Рады быў выбраны п. Пракулевіч добра ўсім вядомы па сваім антыпольскім настроям. Аканчальна-ж зьмена ўсяго напрамку выявілася пасьля прызнаньня Радай вярхоўным кіраўніком паўстаньня—„Ураду Ластоўскага і поўнага адмежаваньня Слуцкай акцыі ад той акцыі, якую вёў проці бальшавікоў, пры той актыўнай дапамозе Польшчы, гэн. Булак-Балаховіч. Былы старшыня Слуцкага Камітэту А. Паўлюкевіч зрокся мандату віцэ-старшыні Рады Случчыны, заявіўшы, што выходзіць са складу Рады, каб не нясьці адказнасьці за паўстаньне, бо адзіная надзея на пасьпех паўстаньня, праз падтрыманьне яго дружаскай польскай арміяй—упала. Эсэраўская Рада слала дэпэшы, апэлявала да „Ураду Ластоўскага“ і адначасова „надда дыплёматычна“ падтрымлівала сувязь з Бел. Вайсковай Камісіяй ў Лодзі, якая ўтрымлівалася Вайсковым Міністэрствам. Зусім зразумела, што польскі гэнэральны штаб адмовіў у дапамозе варожай да Польшчы Радзе. Тымчасам паўстаньне пашыралася. Без аружжа, без патронаў, паўстанцы біліся як львы. Роты паўстанцаў выхадзілі на пазыцыі, маючы па 30—40 стрэльбаў на роту, бо больш ня было! А ў гэты час бальшавікі пачалі падцягіваць свае сілы. I вось, каб ратаваць палажэньне, быў склікаваны агульны сход усіх афіцэраў Брыгады. На сходзе брыгадны доктар Паўлюкевіч, ахарактарызаваўшы немагчыма цяжкае палажэньне брыгады — без аружжа, без патронаў, бяз лекаў і перавязачнага матэрыялу, у той час як пачалася эпідэмія тыфусу, запрапанаваў паслаць ад імя Брыгады за аружжам да Булак-Балаховіча. Прапазыцыя была аднагалосна прынята і проці волі Рады, была навязана сувязь з арміяй Булак-Балаховіча. Скора вярнуліся пасланцы Брыгады і прывязьлі шмат аружжа і баявога снаражэньня, але было ўжо позна!

Балаховіч, пад напорам вялікіх бальшавіцкіх сілаў, не падтрыманы інэртным і забытым паляшуцкім насяленьнем, ужо адступаў.

Атрымаўшы аружжа, Брыгада кінулася ў наступленьне па ўсяму фронту. Бальшавікі былі зломлены; паніка абхапіла іх войскі. Брыгада прадвінулася на 20 вёрстаў уперад, а бальшавікі пачалі эвакуаваць Слуцак. У часе гэтага наступленьня, Брыгада забрала шмат аружжа, палонных, адных толькі камісараў была ўзята 8 чалавек. Але гэта былі апошнія высілкі Брыгады. Голая, босая, пры наступіўшых марозах і пачаўшайся эпідэміі тыфуса, ад якога паўстанцы падалі як мухі, бяз вонкавай дапамогі, пад напорам 3-х бальшавіцкіх брыгад, „Слуцкая Брыгада“ аднак жа не зложыла аружжа і не здалася бальшавікам, а перайшла польскую граніцу і з грознай брыгады стала безбароннай эміграцкай грамадой.

Але, і пасьля разбраеньня, Слуцкія паўстанцы не пакінулі свайго змаганьня. Пасьля ліквідацыі Слуцкага паўстаньня на Беларусі неаднакроць, то там, то сям падыймаліся паўстаньня проці комуністаў. Капітан Караткевіч, Павал Бранавіцкі, атаман Чэрняк — зложылі свае голавы, але гэтыя ахвяры беларускі народ не забудзе.

Брыгады няма, але яе кадр і мозг —афіцэрскі састаў захаваўся і чакае лепшых часоў. I мы праконаны, што гэты лепшы час прыдзе. Прыдзе хвіля, калі Беларусь зноў загарыцца полымям усенароднага паўстаньня проці насільнікоў—бальшавікоў.

I вось мы, застаўшыся тут паўстанцы, аддаём чэсьць гібнучаму „там“ камандзіру 1-га Слуцкага палка!

Мы добра ведаем, што яму ўжо — канец, што ад безадкладнага яго расстрэлу бальшавікі ўстрымаліся толькі таму, што яны вядуць на Беларусі „беларускую гульню“ і таму яшчэ, што тут, у Польшчы, засталася рэшта афіцэраў брыгады, якіх яны спадзяюцца рознымі амністыямі заманіць да сябе. Але дарэмныя іх надзеі.

Дык няхай-жа жыве „Першая Слуцкая Брыгада!“

Чэсьць камандзіру 1-га Слуцкага палка!

Слуцкі паўстанец.

Да справы беларуска-жыдоўскіх адносінаў.

Орган беларускіх „хадэкаў“ — „Biełaruskaja Krynica“, у № 7, страшэнна абурылася, і трэба зазначыць — зусім слушна, на сваіх нядаўніх прыяцеляў і саюзьнікаў па 16-цы — жыдоў, з прычыны агіднай здрады і ашуканства жыдоў у адносінах да беларускага парлямэнтарнага прадстаўніцтва.

Зусім падзеляючы слушнасьць абурэньня з гэтай прычыны „В. Krynісу“, мы у № 38 „Грамадзкага Голасу“ падкрэсьлілі, што самы вывад, які зрабіў п. Давідовіч, а ласьне прызыў да байкатаваньня усіх жыдоў — ёсьць зусім няслушны і несправедлівы. З тым большым зьдзіўленьнем прачыталі мы ў № 9 тэй-жа „В. Krynісу“ марматаньне перапрашэньняў перад жыдамі за гэты прызыў Давідовіча.

Польская газэта „Słowo“ у № 273, константуючы агульны страх перад жыдамі, які пануе ў беларускім лагеры (вядома опозыцыйнага кірунку! Рэд.), характэрызуе гэтыя перапрашэньня „В. Krynісу“, як новы паракcызм страху перад жыдоўскай сілай на міжнародным форуме. I трэба зазначыць, што як не да твару было беларускім „хадэкам“ заклікаць да байкоту жыдоў, гэтак сама не да твару ім і гэтыя перапрашэньня перадам жыдамі. Тым болей, што *матываў высунутых Давідовічам ніхто яшчэ ня зьбіў.*

Характэрна, што пасьля гэтых перапрашаньняў „В. Krynica“ атрымала ад комунізуючай „Беларускай Нівы“ А. Луцкевіча пахвалу за тое, што „яна хутка адумлася і ўчыніла ўсё, каб *загладзіць* свой дужа няйдачны крок.

Як гэта ня дзіўна, а ўсе беларусы ўпарта цьвердзяць, што п. Давідовіч і аўтар апошніх трох артыкулаў з перапрашэньнямі... адная і тая самая асоба.

Палітычны агляд.

Першага сьнежня ў Лёндане адбылася аканчальнае падпісаньне пакта бясьпекі, аб якім вяліся перагаворы амаль што ня ўвесь год. На падставе гэтага пакта найбольшых выгад дабілася Нямеччына. Перш за ўсё аканчальна зьніштожана ранейшая розьніца між ёю і саюзьнікамі, як пераможцамі і пераможанай. Далей, ад 1 сьнежня пачалася эвакуацыя Кёльнскай паласы. У сувязі з гэтым паменшыўся і лік окупацыйнага войска, якое ўтрымлівалася на рахунак нямецкага скарбу. Застаўшаяся частка Прырэйнскіх абшараў павінна быць звольнена на падставе вэрсальскага трактата да 1935 г.

Але галоўныя рэзультаты прынясе рэйнскі пакт толькі пасьля ўваходу Нямеччыны ў Лігу Народаў. Гэтага ўваходу асабліва дамагаецца Англія і Францыя, каб прыцягнуць Нямеччыну да абароны эўропэйскага міра і гэтым разьвязаць сабе рукі ў калёніях і на Д. Усходзе. Зараз жа пасьля ўваходу Нямеччыны ў Лігу Народаў ёй будуць зьвернены яе калёніі ў Афрыцы і Аўстраліі. А пасьля немцы будуць мець магчымасьць мірным шляхам бараніць інтарэсы сваіх грамадзян у іншых дзяржавах і на падставе 19 параграфа статута Лігі Народаў будуць імкнуцца да зьмены сваіх усходніх граніцаў, ад чаго не адмаўляецца ніводная з нямецкіх партыяў.

У сувязі з падпісаньнем рэйнскага пакта і зьменай адносінаў між саюзьнікамі і Нямеччынай павінна адпаведна да гэтага зьмяніць сваю вонкавую палітыку й Польшча з Чэхаславакіяй. Польшча ўжо ня можа разьлічаць на падмогу Францыі ў гэткім размеры, як раней. Ня гледзячы на тое, што Нямеччына з палітычнага і эканамічнага боку ўжо гэтулькі ўзмацавалася, што ляпей чуецца за Англію і Францыю, але, увайшоўшы ў Лігу Народаў і Раду Лігі, яна можа мець вялізны ўплыў на разьвіцьцё сусьветных палітычных падзеяў. Нямеччына з часам ізноў будзе мець у Эўропе тую самую галоўную ролю якую яна мела перад вайной. Як-ні, як Францыя ўжо страціла свой неаб

СТЭФАН ЖЭРОМСКІ.

РАЗДЗЯУБУЦЬ НАС ГРУГАНЫ, ВАРОНЫ...

(ПРАЦЯГ).

Двох адскочыла на конях колькінаццаць крокаў назад і наставілі пікі. Засуджаны на сьмерць паглядзеў на іх і, як малое дзіця, закрываючы галаву рукамі, ціхім асаблівым голасам прамовіў:

— Не забівайце мяне...

Яны скочылі наперад і прабілі яго пікамі. Адзін распароў яму бруха, другі зламаў грудную клетку. Трэці ўлан ад'ехаў колькінаццаць крокаў у бок і ў той час, калі два першыя, вырваўшы свае пікі ды плюнуўшы, павярнулі назад, прыцэліўся ў галаву паўстанца. Пацягнуў за курок у той мамэнт, калі няшчасны ўпаў у баразду. Куля, прабіўшы чэрап аднаго з коняў, забіла яго адразу. Жывёліна заенчыла жаласьліва і ўпала бяз духу на ногі паміраўшага Андрэя. Жаўнеры зьлезлі з коняў і зрабілі рэвізію ў пустых кішанёх сьвіткі. Раззлаваўшыся, што Вінрых выпіў усю гарэлку, разьбілі бутэльку аб ягоную галаву. Пачуўшы сыгнал, які заклікаў іх вярнуцца, ускочылі на коняў і ўзяўшы з возу колькі штук добрых бэльгійскіх шабляў, паехалі за аддзелам, які хутка прапаў у імгле. Камандзір швадрона гнаўся за нейкім расплываўшымся ўжо паўстанскім аддзелам, дык ня меў часу затрымлівацца, каб забраць аружжа застаўшаеся на Вінрыхавым возе.

А ў той час пачаў ізноў падаць густы дождж —і на мамэнт паўстанец ачуняў.

Вочы яго заплюшчаныя ад болю і сьмяротнай жудасьці, адчыніліся і ў апошні раз глянулі на неба. Вусны яго задрыжэлі і сказалі гэтым хутка імкнуўшым хмарам апошнюю думку:

— ...Даруй нам нашы грахі, як і мы выбачаем пакрыўдзіўшым нас...

Вялікая надзея несьмяротнасьці агарнула паміраўшага, быццам прастор бяз конца. З гэтай надзеяй у сэрцы памёр.

Яго галава выціснула ў балоце ямку, у якую цяпер пачалі сплываць маленечкія палоскі вады і рабіць усё большую лужу. Каплі дажджу, падаючы на яе, выбівалі вадзяныя пузыры, лопаўшыяся ў нішто гэтак хутка і ўшчэнт, як чалавечыя сьвятыя ўлуды. Забіты конь хутка астываў на сьцюжы, а той, што застаўся жывым, рваўся ў упражцы гэтак неспакойна, быццам яго нехта паласаваў рамяной пугай. Раптам павярнуў галаву і, выцягнуўшы яе над мерцьвяком таварышом, абнюхаў галаву Вінрыха. Як зьнюхаў нябошчыка, ягоныя вочы наліліся крывёй, грыва дзіка з'ёжылася, кінуўся ў зад, пасьля рвануўся наперад як ашалеўшы.. Яго задняя нога ўшчамілася паміж кола. Рвануў яе з гэткай сілай, што зламаў яе. Ад болі ашалеў яшчэ горш. Пачаў рвацца з гэткай сілай, што косьць трэснула на палову гэткім чынам, што востры як нож кусок яе прабіў скуру і пачаў яе ўсё больш рэзаць.

Толькі на другі дзень раніцай дождж спыніўся, хаця вецер усё яшчэ не заціхаў. Хмары ляцелі высока, параздзеляныя глыбокімі ценямі дзіўных формаў. Проці ветра, быццам на спатканьне хмараў, цягнуліся стадамі або паасобку груганы і вароны. Дзьмухі ветра адкідалі і піхалі іх назад, часам забаўна вывараччваючы ім крыльле або кідаючы іх, як камень на зямлю. Над ляжаўшай у полі падальлю пачалі кружыцца птушкі, абніжаючы свой палёт і пасьля доўгага змаганьня з віхрам разсядаліся падалёк на загонах.

Жывы конь усьцяж стаяў са зламанай нагой ушчэмленай між колаў. Ужо не прабаваў яе выцягнуць з прычыны страшэннага болю. Голая косьць пры кожным парушаньні чаплялася за дрэва і рэзала скуру.

Пабачыўшы варон, якія памалу, пераступаючы з ногі на ногу прыбліжаліся да калёсаў, конь заіржаў. Здавалося, што хоча клікаць людзей:

— О подлыя людзі, о ліхадзейны род, о племя забойцаў!..

Гэты крык гудзеў над пустой ваколіцай і чэзнуў у шалёным голасе ветра, устрымоўваючы толькі на часіну паход трупаедаў. Вароны з вялікай развагай, тактам, павагай, цярплівасьцю і дыпляматыяй прыбліжаліся, пахіляючы на бок головы і ўважна разглядаючы палажэньне справаў. Асабліва адна з іх выказвала найвялікшы запас энэргіі, хаценьня адзначыцца, або ненавісьці.

А можа гэта было проста пачуцьцё інтарэсаў свайго дзёба і бруха, або як прывыклі казаць, адвагі. Варона падыйшла ажно да ноздраў забітага каня, з якіх яшчэ сачылася кроў, пакрытая балопістай гнільлю. Зоркае і праніклівае яе вока пабачыла, што трэба. Тады, ня думаючы многа, ускочыла на галаву забітай канінкі, падняла лоб у гару, раскарачыла ногі, як дравасек, які зьбіраецца разьсекаць палена, прыцэлілася і як жалезным гакам дзяўбанула ў памёршае вока мерцьвяка. За прыкладам сьмелай вароны пайшлі і яе таварышкі.

мяжаваны ўплыў у Эўропе. З гэтым фактам асабліва павінны лічыцца Чэха-Славакія і Польшча. Цяпер гэтым дзяржавам прыдзецца ісьці на компроміс з немцамі, перад якімі капітулявалі ўжо Англія і Францыя. Нават Саветы вельмі ўстрывожаны фактам падпісаньня дагавораў. Чычэрын выехаў з Нямеччыны ўва Францыю, дзе адбыў цэлы рад нарадаў з францускімі дзяржаўнымі дзеячамі і шукае нават спатканьня з ангельскім міністрам заграцічных справаў Чэмбэрленам.

Мэтай усіх ягоных інтрыгаў зьяўляецца тое, каб не дапусьціць да Заходня Эўропэйскага паразуменьня, скіраванага ў першую чаргу проці Саветаў. У гутарцы з Брыанам Чычэрын быццам закрануў ангельскую палітыку „абкружэньня С. С. Р. Р.“. Ен быццам прапанаваў Францыі падмогу проці павялічаньня ўплываў Англіі ў Эўропе і з другога боку прасіў нямецкую дэлегацыю падгатаваць у Лёндане грунт для дыскусіі па пытаньню аб уваходзе С.С.Р.Р. у Лігу Народаў. Але немцы катэгарычна адмовіліся ад гэтага пасрэдніцтва дзеля таго, што гэта толькі адсунула-б мамэнт уваходу самых немцаў у Лігу Народаў. Француская прэса выказвае думку, што плян Чычэрына пасварыць саюзьнікаў з Нямеччынай ня ўдасца, як не ўдалася яму разьбіць Лёкарнскую конфэрэнцыю А тым болей ня можа цяпер быць ніякага паразуменьня з бальшавікамі, дзеля таго што ў падзеях на Далёкім Усходзе, у якіх яны гуляюць галоўную ролю, зрабіўся новы зварот.

Палажэньне ў Кітае надта паважнае. У апошні час гэнарал—хрысьціянін Фэнг, якога падтрымлівалі бальшавікі, разьбіў губэрнатара Манджурыі Чанг-Тсо Ліна, якога падтрымлівае Японія. Ува ўласнай арміі Чанг-Тсо Ліна пачаўся бунт. Яго пад уладны Куо-Сунг-Лінг і нават уласны сын паўсталі проці яго і пайшлі на Мукдэн. Першай ахвярай гэтай здрады было зьніштажэньне расейскай дабравольчаскай антыбальшавіцкай брыгады Нечаева ў ліку 3 000 душ, ваяваўшай разам з Чанг Тсо-Лінам проці прыхільніка бальшавікоў гэн. Фэнга. Здраднікі ўдарылі з-заду і даслоўна зьніштожылі ўсіх дабравольцаў. Цяпер Куо-Сунг-Лінг мае 100 000 армію, у той час, як у Чанг-Тсо-Ліна засталася ўсяго толькі 50.000. Калі пераможа Куо-Сун-Лінг, дык увесь Кітай пападзе пад уплыў бальшавікоў. Быць можа што хоць тады сусьветныя вялікія дзяржавы зразумеюць бальшавіцкую небясьпеку. Калі ангельцаў, амэрыканцаў, французаў і італьянцаў аканчальна прагоняць з Кітая, а магчыма, што й з усей Азіі, да чаго бязупынна імкнуцца бальшавікі і што хутка можа здарыцца, тагды толькі эўропэйцы зразумеюць сваю абмылку, але ўжо будзе позна. Японія ўжо здаецца зразумела гэтую небясьпеку. Яна выслала ваенную падмогу ў Манджурыю і абвесьціла мабілізацыю усіх пражываючых там японцаў.

Поўнае паразуменьне з Нямеччынай дае магчымасьць і Англіі з Францыяй распачаць больш рашучыя крокі ў Кітае замест таго, каб падлабунізацца бальшавікам.

Прыйшоў апошні мамэнт для Заходняй Эўропы выбраць адно з двох: або аканчальна парваць усялякую сувязь з бальшавікамі ды апавясьціць адкрыты паход проці іх, або далей прыбліжацца да сваей пагібелі. Унутранае палажэньне Англіі робіцца горшым з кожным днём. Вываз увесь час паменшаецца. А з утратай кітайскага рынка эканамічнае палажэньне Англіі зробіцца яшчэ горшым. Палажэньне Францыі яшчэ горшае. Там, як і ў нас у Польшчы, ніяк ня можа арганізавацца трывалы ўрад. Пасьля правалу кабінэта Пэнлевэ, арганізаваньне новага кабінэту было даручана Брыану, але гэта яму ня ўдалося з прычыны супраціву соцыялістаў. Ня ўдалося таксама і былому прэмьеру Эрыё. Урэшце Бріану ўдалося сарганізаваць кабінэт, які па свайму складу крыху нават больш правы за ранейшы і ў якім цэнтральнай асобай зьяўляецца міністр фінансаў Лушэр. Лушэр — асоба вельмі энэргічная, ён мае шмат ініцыятывы, самастойнасьці і многа фінансавай веды. Але няма ведама, ці яму ўдасца ўрэгуляваць фінансы Францыі. Справа ў тым. што эканамічнае палажэньне Францыі не гэтак дрэннае, як шмат хто думае. У аднэй Францыі гандлёвы балянс увесь час актыўны, г. зн. што вываз большы за ўвоз. Безработных няма. Нават прывозяць рабочых з Польшчы. Усе селяне багаты. І ня гледзячы на ўсё гэта, франк падае. А гэтак дзеецца дзеля таго, што французы ня хочуць пláціць вялікіх падаткаў, баючыся, каб ня страціць свае зьберажэньні. І, ратуючыся ад падаткаў, шмат хто перавозіць свае капіталы за граніцу.

N.

Сьпісовыя камісары да працы!

Без дапамогі Вільні, рэшта Віленшчыны ня зможа правясьці сьпісу насяленьня.

Запісывайцеся на працу па сьпісу! Узяцца за працу сьпісовага камісара— абавязак кожнага сьвядомага грамадзяніна.

„ДЗЕЯЧЫ“ АТРЫМАЛІ АМНІСТЫЮ.

ПАТ паведамляе, што на падставе амністыі для палітычных эмігрантаў наступныя беларускія „дзеячы“ маняцца вярнуцца ў Радавую Беларусь: з Чэхаславакіі—б. старшыня эсэраўскае „Рады Рэспублікі“—Крэчэўскі і б. міністры Захарка і Заяц, з Амэрыкі—б. міністар Б.Н.Р. — Варонка, з Коўна—б. старшыня Рады Міністраў Б.Н.Р.—Цьвікевіч, беларускі консул у Коўні Валькевіч і цэлы шэраг б. урадоўцаў міністэрства беларускіх спраў у Коўне.

ПАЛІТЫЧНАЯ ХРОНІКА.

У Польшчы.

— Гэн. Жэлігоўскі назначаны міністрам вайсковых справаў.

— У працягу апошняга тыдня занатавана вялікая зьніжка вартасьці злотага. У зьвязку з гэтым даляр падскочыў да 11 з пал.—12 злотых. Аднак-жа за апошнія дні злоты значна паправі́ўся. Даляр ідзе па 7 зл 55 гр.

— Паседжаньні Сойму адложаны і пачнуцца толькі 9 гэтага месяца.

— Польскі Урад вядзе перагаворы аб заграпічнай пазыцы. Амэрыканская фірма Маргана, быццам, згаджаецца пазычыць Польшчы 125 мільёнаў даляраў. Варункі гэтае фірмы Польскім Урадам прыняты.

— Галоўнай прычынай цяжкасьці фінансавага палажэньня Польшчы зьяўляюцца вялікія расходы. Дзеля гэтага новы міністар скарбу п. Зьдзехоўскі прапануе зьменшыць бюджэт на 500 мільёнаў злотых.

— За апошні тыдзень лік безработных (зарэестраваных) у Польшчы павялічыўся на 10.629 чалавек і дасягае агулам 249.066 чалавек.

За граніцай.

Англія. 1 сьнежня адбылася ў Лёндане ўрачыстае падпісаньне лёкарнскіх дагавораў. З прычыны сьмерці каралевы Александры праэктаваныя урачыстасьці не адбыліся.

Францыя. Ў зьвязку з цяжкім фінансавым палажэньнем і зьніжкай франка, пазыпыя кабінэту Брыана пашатнулася. Магчыма адстаўка.

Кітай. Хатняя вайна не спыняецца. Па апошнім весткам рэвалюцыянэры перамагаюць. Армія гэн. Чанг-Тсо-Ліна была разьбіта гэн. Куо-Сунг-Лінгам. Разьбітая армія адступіла да Мукдэну. У зьвязку з гэтым зьяўляецца магчымым заняцьце сталіцы Манджурыі—Мукдэну. Японцы высылаюць вялікія атрады войскаў ў Мукдэн. Гэты крок тлумачыцца патрэбай абароны японскіх грамадзян.

Турцыя. Ў справе Мосулу Турцыя ня хоча ісьці на ўступкі. Камісія Лігі Народаў яшчэ ня вынясла рашэньня па гэтаму пытаньню. За Мосульскую нафту магчыма разгарыцца бойка паміж Турцыяй і Англіяй. Па апошнім весткам Турцыя мабілізуе ўжо войскі на граніцы Іраку.

Нямеччына. Кабінэт Лютэра падаецца ў адстаўку. Нямеччына ўвойдзе у Лігу Народаў у Сакавіку 1926 г.

Чэхія Ужо цэлы тыдзень цягнецца урадовы крызіс. Спробы рожных дзеячоў сарганізаваць кабінэт міністраў пакуль што не далі рэзультатаў.

Гішпанія. Ваенная дыктатура Прыма-да-Рыверы скончылася. Дырэкторыят падаўся ў адстаўку. Творыцца новы цывільны ўрад, які згодна з заявай Прыма-да-Рыверы будзе строга—констытуцыйным.

Сірыя. Друзы да гэтага часу яшчэ не здаліся. У часе перагавораў з Францускімі прадстаўнікамі друзы патрабавалі: ачышчэньня іх тэрыторыі ад францускіх войскаў, поўнай незалежнасьці Сірыі ў саюзе з Францыяй, якой за гэта друзы згаждаюцца даваць войсковую дапамогу. Перагаворы ня далі ніякіх рэзультатаў.

Швэйцарыя. У Жэневе пачалася сэсія Лігі Народаў. У першую чаргу разглядаецца канфлікт паміж Грэцыяй і Баўгарыяй. Далей будуць разглядацца справы: Мосулу, агульнага разбраеньня і аб нацыянальных меншасьцях.

Сны аб Бацькаўшчыне.

Сны аб Бацькаўшчыне мілай
Ночка шчодра мне дае,
І што раз, дык з большай сілай
І мацней люблю яе.

Сноў аб Бацькаўшчыне любай
Кучу вольны дух нагнаў,
І ўсе думкі, воляй грубай,
І ідэал жыцьця сабраў.

Сьніць аб Бацькаўшчыне новай
Будзе ўсьцяж той творчы рух,
Што кладзе ўсяму асновай
Безпрыпынны вольны дух.

Сны аб Бацькаўшчыне вольнай
Жывяць сэрца, бураць кроў;
І да працы, хоць мазольнай,
Бязупынна клічуць зноў.

С. Вітка.

Адна абрабляла рабро, іншая шчыпала нагу, яшчэ іншая рабіла дзіру ў чэрапе. Найбольш за ўсіх адзначылася тая, каторая захацела заглянуць ува ўнутр мозга, дзе месьціцца вольная думка, каб ушчэнт яе зжорці. Тая маестатычна ўвайшла на нагу Вінрыха, прайшлася па ім, шчасьліва дабралася да галавы і пачала заядла дабівацца да сярэдзіны гэтага чэрапа, да гэтай апошняй крэпасьці польскага паўстаньня.

Пакуль аднак пасьпела пакаштаваць мазгоў паўстанца і здабыць дзеля сябе тытул да славы, спалохаў яе нехта, прыбліжаўшыся ціхачом, падобным да вялікага шэрага зьвера. Гэта ня быў *шакал* *), але бедны чалавек, мужык з бліжэйшай вёскі. На надзеле, які адгэтуль меўся быць ягонай уласнасьцю, апынуліся трупы, — і ён ішоў прыбраць іх.

Надта баяўся маскалёў, дык амаль што ня поўз на руках. Яму вельмі хацелася абрэзаць рамні і меў салодкую надзею знайсьці яшчэ, ня гледзячы па жаўнерскую рэвізію, жалеза, вяровак і вопратку на мерцьвяку. Затрымаўшыся над целам Вінрыха, пачаў ківаць галавой ды ўздыхаць,—пасьля стаў на калены, зьняў шапку, перахрысьціўся і памаліўся.

Сказаўшы апошняе амін, з бліскам прагавітасьці ў вачох кінуўся перш за ўсё да кішані і запазухі і пачаў шукаць грошай. Нічога ўжо там не знайшоў. Тады зьдзёр з трупа сьвітку, боты, узяў нават прамокшыя балотам гануча, абвярнуў у гэтае рызьзё частку аружжа і хутка пайшоў назад. Праз гадзіну вярнуўся, каб узяць рэшту здабычы. Каля поўдня прывёў пару коняў і выпраг скалечанага каня. Акуратна агледзіўшы яго зламаную нагу, прыйшоў да пераконаньня, што яна ўжо зусім папсавана. Трэ' было на ні што нездатнага каня задушыць. Неўзабаве закінуў на шыю вяроўку, прывязаў яе да хамутоў сваіх коняў, плюнуў сабе ў далонь і пагнаў іх, паганяючы пугай з усей сілы. Коні раптам рванул іся, пятля сьціснула засуджанага за горла і паваліла яго на зямлю Але хутка аднак moriturus **) ускочыў і пабег за цягнуўшай яго парай, ступаючы вострым канцом голай косьці па балоце і каменьнях.

Мужык глянуў і ажно вочы сабе закрыў ад агіды. Зараз адвязаў вяроўку і кінуў экзэкуцыю. Запрог коняў і паехаў назад. Пасьля поўдня зьявіўся з нажом і зьдзёр скуру з каня, забітага уланамі. Засталася толькі скура на кані яшчэ жывым. Чалавек думаў, разважаў, разглядаў справу з ўсіх бакоў. Мог бы зарэзаць кульгавага нажам, і уся справа была б вырашана адным махам, але яму не хацелася „пэцкацца“ маральна і фізычна. З другога боку—сільна баяўся, каб нехта ў начы ціхачом не падкраўся, не забіў каня і ня зьдзёр з яго скуры. У канцы ка ццоў нечымсь парушаны сказаў:

— Гэй, падыхай тут сабе... І так да заўтра ўсё роўна выпруцішся. Напрацаваўся я! Пан Езус міласэрны пашанцаваў мне грэшнаму... Мо' й ніхто ня бачыў, дык і ня прыйдзе забіраць скуру. Добра й тое. Падыхай сабе тут, нябожа, падыхай...

У бок ад таго напрамку, у якім кіраваўся Вінрых, былі ў адкрытым полі бульбяныя ямы. Дзеля таго, што грунт прапушчаў ваду ўнутр гэтых дворных склепаў, дык іх перанесьлі ў іншае месца, а гэтыя ямы парасьлі кустамі. Бэлькі запалі разам з кускамі гліны, творачы ямы і катакомбы поўныя вадзяністага балота. У адну з гэткіх дзіраў увечары селянін укінуў труп паўстанца і абдзёртага са скуры каня. Упіхнуў іх разам у адну яму, прыкрыў жордкай, накідаў зьверху травы і гліны, каб сюды не дабраліся вароны

Гэтак несьвядома і паміма волі памсьціўшыся за сталецьці сваей няволі, за пашырэньне цемры, за зьдзек, за ганьбу і цярпеньні сярмяжнага люда, ішоў дамоў з непакрытай галавой і з малітвай на вуснах. Дзіўная разьбірала ягоную душу радасьць і прыхарашывала яму ўвесь небасхілі увесь яго кругазор, усю зямлю надта прыгожым, колярамі. Глыбока, запраўдна, з усей душы вялічаў Бога за тое, што ў сваім бязьмежным міласэрдзі паслаў яму гэтулькі жалеза і скуры...

Раптам сярод цішыні васеньняга зьмерку над зямлёй праляцела поўнае роспачы конскае іржаньне. Мужык затрымаўся і накрыўшы далоняй вочы ад бліску, глядзеў на захад сонца.

На фоне захадзіўшага сонца відны быў конь, падпіраўшыся на пярэдніх нагах. Махаў лобам, павяртаў яго ў бок, дзе быў гроб Вінрыха, і іржаў.

Трапеталіся над гэтым жывым трупам, падыймаліся ў гару, апускаліся і кружыліся цэлыя грамады воранаў. Водбліск зайшоўшага за небасхіл сонца хутка пагасаў. З-за сьвету ішла ноч, жуда і сьмерць.

Пералажыў Ю. М.

КАНЕЦ.

*) Дзікі зьвер, падобны да сабакі.

**) Той хто павінен памерці..

Агляд прэсы.

„Kurjer Wilenski" друкуе артыкул аднаго з маладых польскіх палітыкаў, які піша пад псэўдонімам др. Віганд. Аўтар дае ў іх эскіз пасьляваенный праграмы польскай дэмократы.

Кажучы між інш. аб заблутаным вузьле палітычных і гаспадарчых адносінаў, які крэпка сьціснуў усю Эўропу і вымагае развязкі ў постаці нейкіх Злучаных Штатаў Эўропы, др. Віганд піша:

„На другім месцы можна паставіць найбліжэйшую да папярэдняга задачу, якая,—як добра кажа праф. Вітольд Каменецкі выражае аб вялікадзяржаўнасьці ўсей польскай палітыкі, — гэта пытаньне аб меньшасьцях. Паводле слоў праф. Каменецкага, Ягелёнская ідэя не была клічам, але фактам, польскай карыснай здабычай, здольнасьцю сужыцьця. Вось гэта форма сужыцьця, якая развязвае ўсялякія труднасьці пытаньня аб меншасьцях, мае сваю крыніцу і падставу ў правах польскае душы, якія трэба культываваць, абараняць ад ухілаў у бок і разьвіваць, дзеля таго што толькі для паляка, які ўмее сужыць з беларусам або ўкраінцам, Вяльля заблішчыць „золатам дна і блакітнасьцю вобліка", разьвінецца гара каралевы Боны, народзіцца нанова „з чужой маці" цудны тып мешанай расы, абапрэцца аб скалу польскага генія лётны яшчэ геній рускі, дзяржаўным сэнсам Польшчы зробіцца аўтанамічнасьць яе частак".

Канчаючы свой цікаўны артыкул, аўтар далей піша:

Зразуменьнем адпаведных вялізных заданьняў пранікла ў сьвядомасьць грамадзянства: каб заінтэрасаваліся і былі ўпягнуты ў кола гэтай працы ўсе гожыя дзеля гэтага сілы, ня выключаючы г. зв. меншасьцяў. Вось гэта вялікая арганізацыйная і выхаваўчая праца на аграмадным абшары ўсей дзяржавы вымагае консолідацыі палітычных элемэнтаў левых партыяў".

Словы — вельмі пекныя, але нажаль аўтар не паказвае *конкрэтных шляхоў* дзеля іх зьдзейсненьня.

У С.С.Р.Р.

„Беларускі" унівэрсытэт.

У Беларускім унівэрсытэце ў Менску, як піша „Звезда" у № 269, арганізаваўся дэканат факультэта права і гаспадаркі ў складзе: дэкана — *С. Я. Вольфзона*, сябраў: *Сэгала і Броўковіча*. Куды не глянеш усюды „ісьціннабеларускія прозьвішчы!

„Ахрана" працы.

У „пралетарскай" дзяржаве праца павінна карыстацца асобным гонарам і абаронай. 8-мі гадзінны рабочы дзень — устаноўлены там пакуль-што, як пераход да паступовага зьменшаньня часу працы—так сьпевалі бальшавікі работнікам, калі ізнімі рукамі здабывалі ўладу для Троцкага, Леніна і кумпаніі. А цяперака... Вось як стаіць справа, нават па нататкам савецкай прэсы, якая як ведама—ўся ўрадовая. Вартаўнікі і ўборшчыкі пры 1-х мінскіх агульна-прасьветных курсах працуюць ад самай раніцы да 12 гад. у ночы і за гэта нічагусенькі не атрымоўваюць. („Звезда" № 269). „Гр—н Каган з прычыны недастачнасьці заробкаў павесіўся. Але родные зьнялі яго з пятлі". „У рабочкоме жылстроса ў часе паседжаньня высьвілілася, што ахрана працы наагул стаіць зусім кепска. На Серабранцы (у Менску), пры будове маста, работнікі вараюцца ў агульнай кватэры на падлозе, на грудах сьмецьця, няма кіпятку, кубкаў для піцьця вады, рукавіц, наплечнікаў, Мала аякарстваў. Нармальны рабочы дзень не „саблюдаецца": працуюць па 10 і болей гадзін". („Звезда" № 243). Трэба адзначыць, што ўсё гэта—ў Менску, значыцца на вочах самага вышэйшага начальства. Што-ж тады робіцца ў нейкіх западлых куткох?

Чарговае забойства комуністэ.

„Яшчэ новая ахвяра кулацкае помсты!" Так сумна натуе „Звезда" ў № 258 забойства ў сяле Гарбове. Лезьненскага раёну Віцебскага вокруга, селькора Тамашэнка. З пералічаньня „заслуг" гэтага „таварышча" відаць што гэтую „помсту" ён бязумоўна заслужыў. Сярод суседзяў слыў ён бязбожнікам. Сама родная яго маці сказала: „хавайце яго без папа, ён Бога ня прызнаваў". Ну дык што-ж, сабацы —сабача і сьмерць.

Пусьцілі казлоў у гарод.

Пад загалаўкам „Мутная накипь" газ. „Звезда" ў № 263 падае сьпісак „адказаных" работнікаў — партыйцаў (г. зн. комуністаў), „працу" якіх відаць ніяк пакрыць ня можна. Вось іх імёны: *Ісаак Гурэвіч, Лейба (Леў, але Берковіч) Ніськевіч, Самуіл (чытай проста Шмулька) Горкім. Гросман, Робак, Рубінчык, Лейба (ужо проста Лейба, а не „Леў") Леўкоў, Шапіра Павал*(?) (Кумпанія пекная. Але і „дабралась-жа! Усе „свае!") Усе яны аказваецца прысвоілі грошы, прадавалі „казённую маемасьць, вытваралі розныя „комбінацыі" і папажылі на іх па некалькі тысячаў рублёў. Што-ж: казла да капусты, а такіх „ябоў" да грошаў дапусьціць, дык вынік відомы!

Тутэйшая хроніка.

Суд над рэдактарам „Крупісу". 30 лістапада Віленскі Акружны Суд разглядаў справу рэдактара зачыненай уладай беларускай газэты „Крупіса" Б. Туронка, якога абвінавачвалі паводле ст. 129, 263 і 298 К. К. Суд прысудзіў Туронка на 2 месяцы турмы, а газэту „Крупісы" пастанавіў зачыніць назаўсёды.

Нельга перасылаць грошы ў звычайных пісьмах. Выдана распараджэньне, згодна якога забараняецца пасылаць у звычайных пісьмах грошы і іншыя каштоўнасьці. Той хто, насьля выданьня гэтага распараджэньня, будзе пасылаць грошы у пісьмах—трацiць права на зварот стратаў, калі-б пісьмы гэтыя загінулі.

У справе сьпісу насяленьня. Рэдакцыя атрымала, з просьбай зьмясьціць, наступны комунікат: На падставе распараджаньня Рады Міністраў ад 30 жніўня 1923 г. (Dz. U. R. P. Nr. 85 cm. 707) і распараджаньня Міністэрства Унутраных Справаў у паразуменьні з Міністрам Скарбу ад 12 жніўня 1925 г. (Dz. U. R. P. Nr. 85 cm. 584) у паўноч з 31 сьнежня 1925 года на 1 студня 1926 года адбудзецца сьпіс насяленьня, памешканьняў, будынкаў, жывога інвэнтара, а таксама гаспадарак земельных, агародніх і лясных, на тых абшарах, якія ня былі абняты першым агульным сьпісам насяленьня у 1921 г. Сьпіс гэты будзе праведзены, апроч Горнага Шлёнску, у м. Вільні, паветах: Ашмянскім, Сьвянцянскім, Віленска-Троцкім і ў частках б. нэйтральнай польска-літоўскай паласы, якія цяпер уваходзяць у склад Браслаўскага, Лідскага, Аўгустоўскага, Горадзенскага і Сувальскага паветаў.

З увагі на рожнароднасьць аднаго тых сьпісаў пытаньняў, а таксама ў зьвязку з тым, што на Віленшчыне дзе гэткі сьпіс яшчэ не рабіўся, сьпісовая акцыя можа спаткацца з адсутнасьцю належнага зразуменьня, неабходным зьяўляецца вучасьце ў гэтай акцыі найшырэйшых кругоў інтэлігенцыі. Праца гэтая будзе заключацца ў сьпісе каля 250 асоб і ў запаўненьні ўсіх, прадугледжаных інструкцыяй формуляраў.

Сьпісовыя камісары будуць працаваць ганарова, г. ё. бясплатна. У падзяку за карысную працу атрымаюць яны ганаровую адзнаку з надпі сам: „За ахвярную працу", паскольку разумеецца добра выпаўняць свае заданьні. Кошта падарожы будуць пакрыты Дзяржаўным Скарбам.

Трэба спадзевацца, што прызыў гэты не застанецца бяз скутку і што грамадзянства Віленшчыны якое ўжо неаднакроць паказала зразуменьне сваіх грамадзянскіх абавязкаў, дасьць вялікую колькасьць асоб згодных на афяраваньне свайй безкарыстнай працы, хоць і незначнай, але маючай вялікае значэньне для ўсяго грамадзянства.

Асобы жадаючыя прыняць вучасьце ў сьпісе насяленьня, як сьпісовыя камісары, павінны заявіць аб гэтым у рэфэраце сьпісовым Камісарыяту Ураду (ul. Magdaleny 2), або ў Старостнах павятовых.

Урадовы камунікат. Камісар Ураду на м. Вільню падае да ведама, што просьбы аб прадоўжаньні дазволу на права насіць аружжа і аб прадоўжаньні сроку паляўнічых картаў на 1926 г. будуць прыймацца ад 15. XII. да 31. XI. г.г.

Дазволы, выданыя на сёлетні год, маюць моц да 1 лютага 1926 г.

У просьбах аб дазволе на права мець кароткае стрэльнае аружжа трэба адзначыць дзеля якой мэты яно патрэбна, а да просьбаў аб дазволе мець паляўнічае аружжа трэба далучыць доказы, што маецца абшар для паляваньня.

( ) **К. Вімбэр.**
Камісар Ураду.

Жыцьцё провінцыі.

Цяжкае жыцьцё.

(*в. Сычавічы, Вялейскага пав.*).

Недалёка ад нас знаходзіцца фальварак Сычавічы, які раней належаў да п. Сьнітчыхі. Цяпер у гэтым фальварку гаспадараюць асаднікі. Але нам ад гэтае гаспадаркі прыходзіцца вельмі кепска. Ня маюць гэтыя асаднікі ніякай пашаны да чужой маемасьці: *топчуць і драпуюць* нашае дабро, нашу цяжкую мазольную працу. Аднойчы пэўная кабета з нашай вёскі пайшла ў поле жаць. Калі прышла яна на сваю палоску, дык заўважыла, што усё яе жыта стоптана і пакручана. Жнець бедная кабета і з апошніх слоў кляне зладзеяў, што зрабілі ёй шкоду. Нейкім прыпадкам пачулі яе кляцьбу асаднікі. На іх, як кажуць, „шапка загарэлася". Падбеглі яны да гэй кабеты і пачалі ёй пасвойму „дзякаваць" за яе „добрыя жычэньні". „Ты што, кажуць, такая-сякая клянеш нас"; ды і распраўіліся з ёй „jak się należy" па культурнаму... Калі, пасьля гэтага, кабета хацела пажаліцца на асаднікаў каму трэба, дык ямі залэўніі, што дабра ёй ад гэтага ня будзе ніякага. Падумала, падумала кабета, ды ахвяравала сваю крыўду Богу. Бо дзе-ж ёй бедный-цёмнай шукаць управы на гэткіх усесільных людзей, як паны асаднікі.

Зноў-жа гэтыя самыя асаднікі загаралі дарогу, якая існавала ад даўняга часу. Загараць — загаралі, але новай не зрабілі. А дзеля таго, што няма дзе праехаць, дык людзі ездзяць па старай дарозе і дзякуючы гэтаму ізноў-жа маюць шмат непрыемнасьцяў ад асаднікаў. Вось дык запраўды культурныя суседзі!

С—скі.

Юрыдычныя парады.

Грам. Б—му. *Запытаньне:* З прычыны пабіцьця мяне, я доўга ўжо лячуся. Каштуе шмат грошаў, ды і працаваць не магу. Справы яшчэ ня было. Ці, і як можна атрымаць гэтыя ўбыткі?

Адказ: Як справа аб пабіцьці вас выйдзе ўжо ў Судзе—падайце позву. Прысудзяць ня толькі за лячэньне, але і тыя ўбыткі якія вы панясьлі з прычыны хваробы і няздольнасьці да працы. Калі-ж дахтары прызнаюць што пасьледкам пабіцьця была і сталая ўтрата працаздольнасьці, дык вам прысудзяць адшкадаваньне да сьмерці, з рахунку вашага гадавога заработку. Трэба даказаць: лячэньне пасьведчаньнямі, ці квітанцыямі доктара ў якога вы лячыліся, рацэптамі ці рахункамі з аптэк; паездкі да доктара і іх вартасьць сьведкамі, а па чугунцы—вартасьць білетаў. Таксама сьведкамі трэ сьцвердзіць убыткі ад таго, што вы не маглі працаваць, а ў выпадку прызнаньня сталай утраты працаздольнасьці — таксама сьведкамі трэ сьцвердзіць сярэдні ваш заробак у месяц ці год. Позва падаецца таксама як і цывільная да дня разгляду справы, а можна і ў самы дзень разгляду, аднак да пачатку разгляду. Позву трэба аданіць і аплаціць судовыя падаткі і зборы. Цана позвы складаецца з вартасьці лячэньня і сумы ўбыткаў ад немагчымасьці працаваць, а калі доктар прызнае сталую ўтрату працаздольнасьці — дык сума адшкадаваньня за 10 год. Спаганяецца засуджанае з усей маемасьці вінаватага, якая-б і дзе ні знаходзілася.

Падп. М. Каз — му. *Запытаньне:* Было 2 братоў; гаспадарку не дзялілі. 16 г. таму брат памёр, пакінуўшы жонку і малалетнюю дачку. На други год удава выйшла другі раз замуж. Зьвімай увесь час карыстаўся я. Цяпер дачка брата хоча адабраць часьць свайго бацькі. Ці мае яна права і на якую часьць?

Адказ. Прынцыпова мае права адабраць усю часьць свайго бацькі. Аднак тут уваходзіць у ігру шмат маментаў проці гэтага права. Важна знаць: а) калі іменна памёр брат (ці да, ці пасьля 10 XI 1910 г.) б) на кім зямля лічылася запісаной; в) які ў вашай вокрузе мясцовы звычай аб насьледаваньні кабет у надзельнай зямлі і в) гэтая дачка жыве пры вас на гаспадарцы ці не і ці яна карысталася з яе? Напішыце аб усім гэтым падрабязна.

Грам. Э. Кар—ну. *Запытаньне:* Перш на-перш вам трэба мець рашчот вашых узносаў у эмэрытальную касу. Зьвярніцеся з прашэньнем па гэтаму пытаньню да Dyrekcji Pol. Kol. Pań. Brześć. Разам прасіце паведаміць вас і датычна высокасьці належнай вам эмэрытуры. Жонка мае права на атрыманьне эмэрытуры па мужу да паўторнага выхаду замуж.

Грам. Ц. Кун—чу. Запытаньне не зразумелае: што гэта за „квітанцыі", аб якіх пішаце? Калі пад гэтымі вы разумееце расьпіскі ці іншыя прыватныя забавязаньні дык разрахунак па ім такі: прадваенны рубель (да 1/VIII 1914 г.) — 2,66 злот. Аднак згодна з распараджэньнем п. Прэзыдэнта рэспублікі з дня 14 мая 1924 г. (Dz. Ustaw R. P. 1924 г. N. 212 роз. 44) па вэкселям, расьпіскам і інш. таму падобным забавязаньням прызнаецца толькі 10 прац. пералічанай згодна з вышейпаданай „стаўкай (1 р.—2,66 зл.) сумы. Так сама пералічваюцца і прац. да дня 1 сьнежня 1924 г., а ад гэтага дня—працэнты лічацца ўжо ад пералічанай сумы. Працэнты абліча́юцца ў той высокасьці іх, як паказаны ў забавязаньні. Калі не паказаны—дык абліча́юцца ў размеры да 8 пр гадавых.

Падп. П. Крынчыну. Па запытаньню аб 14 дз зямлі, на якую маеце запрадажную, высылаецца пісьмо. Што датычыць другога запытаньня — аб 1 прац. уч. зямлі брата вашага бацькі—дык тут важна знаць 1) Ад каго гэта зямля і ці па бацьку вашага бацькі ці па матцы; 2) Ці была зямля у падзеле; 3) На каго яна запісана цяпер у гміне; 4) Ці ёсьць як'я небудзь весткі аб насьледніках.

Рэдактар-Выдавец Я. Салавей.

Друкарня Я. Баеўскага, Савіч 8